

על סדר היום / גיליון 184

אנו נהיה הראשונים

100 שנה לעלייה השלישית

1923-1919

חלוציות אז והיום

השנה נציין את שנת המאה לעליה השלישית. העלייה השלישית (1919-1923) אופיינה בהיותה עלייה ציונית סוציאליסטית. רבים מהעולים בה האמינו בחשיבות הקומונה והקולקטיב ופעלו ליצירת אגודות שיתופיות בהתיישבות, במשק, בביטחון ובהנהגה. בין פעולותיהם הבולטות של העולים היו הקמת הגדוד העברי, הקמת קיבוצים ומושב העובדים נהלל, הקמת ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ ישראל.

מילות השיר "אנו נהיה הראשונים" מבטאות את רוח העלייה השלישית, ומסמלות יותר מכל את הרצון להיות חלוצים, ראשונים ולשנות את המציאות. השיר היה אהוד ביותר, מעין המנון, ונפוץ במחנות חלוצים וחלוצות. וביטא את החוויה החלוצית, שרעיונה העיקרי היה להקים חברה יהודית חדשה בארץ ישראל, חברה שתעסוק בעבודת כפיים, בעמל וביצע.

להלן שתי פעילויות המוקדשות לתקופה זו, לציון מאה שנים לעלייה השלישית. הפעילויות מעלות לדיון שני נושאים מרכזיים:

1. בגיליון זה (המודפס) מופיעה הפעילות "נחוץ חלוץ", העוסקת במשמעותה של חלוציות והבוחנת את המעשה החלוצי אז והיום.

2. באתר מינהל חברה ונוער מופיעה גם הפעילות "לחוד וביחד", העוסקת בערך השיתופיות: בירור האידאולוגיה השיתופית כתפיסת העולם שהנחתה את הציונות הסוציאליסטית בתקופה זו ובירור אורח החיים שנגזר ממנה.

בימים של שיח על זכויות ללא חובות, בתקופה שבה הביטוי "מגיע לי" הוא הרווח, פתיחת הצוהר לסיפורה של העלייה השלישית ולתפיסת עולמם של החלוצים מספקת הזדמנות לדיון עם בני הנוער בערכים שהנחו את החלוצים ובחשיבותן של שיתופיות ושל ערבות הדדית לבניית החברה בישראל.

אנא, עודדו את אנשי החינוך לדון בנושאים אלה עם בני הנוער ואגב כך לבחון את מידת הרלוונטיות שלהם לחיינו היום ולאתגרים שעומדים בפנינו.

בברכה,

חגי גרוס

מנהל מינהל חברה ונוער

פעילות מספר 1 - נחוץ חלוץ

מטרות

- ❖ לעמוד על ערך החלוציות כפי שהוא בא לידי ביטוי בתקופת העלייה השלישית.
- ❖ לדון במאפייני החלוציות ולברר את מידת הרלוונטיות שלהם לימינו.
- ❖ לדון בדרכים לביטוי ערך החלוציות בימינו

עזרים

- ❖ ציטוטים בנושא החלוץ או חלוציות (נספח 1)
- ❖ כרטיסי משימה לקבוצות, כרזה ומקור (נספח 2)
- ❖ עיתונים, עזרים להכנת הכרזה

מהלך הפעילות

חלוץ וחלוציות – במליאה

הצגת תמונות המבטאות חלוציות ובירור השאלה מה משותף לכלל התמונות.

מומלץ לבקש מהמשתתפים להציג תמונות שבחרו בעצמם: חלוץ במגרש

כדורגל, הנחיתה הראשונה על הירח ועוד (דוגמות אפשר למצוא בקישור זה:

http://www.tali.org.il/pirsoum_images/haloutsim.pdf)

יצירת לוח שיתופי (שמש אסוציאציות או לוח שיתופי מקוון, כגון

Answergarden) של אסוציאציות שהמושגים מעלים. הגדרת המושגים

"חלוץ" ו"חלוציות" והציטוטים (נספח 1).

כרטיס משימה קבוצתית

חלוציות בעבר

- לפניכם מגוון מקורות – כרזה, ציטוט – המבטאים את התפיסה החלוצית שאפיינה את ימי העלייה השלישית. מהי התפיסה הרעיונית המובאת במקורות? לדעתכם, מדוע תפיסה זו הייתה מקובלת בתקופה שקדמה לקום המדינה?
- לדעתכם, האם תפיסה זו רלוונטית לימינו? אם כן במה? אם לא, מדוע?

חלוציות היום

- דמיינו כי נבחרתם לעצב כרזה לרגל כנס בינלאומי בישראל 2020 המציג את החלוציות כיום במדינת ישראל. עצבו כרזה גרפית או דיגיטלית שתציג את עמדתכם בנושא. לשם כך, חפשו ברשת ובעיתונות הכתובה דוגמות למעשים שלדעתכם ובהתאם להגדרות שהגדרנו בתחילת השיעור מבטאים חלוציות (התחומים יכולים להיות מגוונים: רפואה, כלכלה, חברה, מדע, טכנולוגיה, ביטחון, חינוך וכיוצ"ב).

חלוציות אז והיום – בקבוצות

כל קבוצה תקבל כרטיס משימה קבוצתית ודף מקורות (נספח 2 – כרזה, ציטוט העוסקים באחד המאפיינים של החלוציות). המשתתפים ידונו בתפיסה החלוצית ובמידת הרלוונטיות שלה לימינו. אפשר להביא קטעי עיתונות אקטואליים כחומר עזר לביצוע המשימה. יצירת תוצר קבוצתי – כרזה גרפית (על בריסטול וכיוצ"ב) או דיגיטלית (שתוצג באמצעות מצגת שיתופית או לוח Padlet).

חלוץ המודרני – במליאה

הצגת הכרזות – הכרזה שכל קבוצה קיבלה והכרזה שיצרה.

מבחר שאלות לדיון

1. מה התחדש לכם על תקופת העלייה השלישית?
2. מהם הנושאים העיקריים שהכרזות עוסקות בהם?
3. מה הרשים אתכם? אילו שאלות התעוררו בדיון הקבוצתי?
4. מה דעתכם על האידיאולוגיות שרווחו בעת העלייה השלישית? ממה הן נבעו? האם הן מתאימות לימינו? פרטו.
5. אילו תחומי עשייה מיוצגים בכרזות שיצרתם? במה הכרזות דומות ובמה הן שונות? האם יש נושאים חלוציים נוספים שלא הוזכרו בכרזות?
6. האם כל המעשים שהוצגו בכרזות הם חלוציים לדעתכם? נמקו.
7. לדעתכם האם קיימת חלוציות בימינו? מה זה אומר להיות חלוץ כיום? במה שונה? מדוע?
8. לו היו חלוצי העלייה השלישית מבקרים כיום בישראל, מה היו חושבים על החברה שלנו? במה היו גאים?

הגדרות

- חלוציות היא ראשוניות, חלוץ הוא מוביל, עושה פעולה נועזת לראשונה.
- חלוץ הוא פורץ דרך בתחומו. לדוגמה: הפרופסור הזה הוא חלוץ בהנדסה גנטית.
- חלוץ הוא בעל תפקיד המוביל התקפה והכובש הראשי בקבוצת כדורגל.
- חלוץ הוא אדם שמקים התיישבות חדשה באזור ספר או אדם שעלה לארץ מטעמים ציוניים לפני קום המדינה (מילוג).
- חלוץ הוא אדם העושה ראשון מעשים שאינם רגילים ומקובלים ואחר כך אחרים מצטרפים (רוביק רוזנטל).

חלוציות – מקורות

"כחלוץ ציוני אני מבקש מרחב פתוח, פיזי ותודעתי, שיאפשר לאדם היחיד את התחושה שיש ביכולתו לפעול ולשנות."

גרשון כהן, בתוך: עיונים בביטחון לאומי, חלוציות לפני המחנה – חזון מציאות ומאבק, גיליון מס' 19, יולי 2012, אוחר מתוך: אתר הידע [DoAlague](https://www.doalogue.org/)

"חלוציות אינה נחלת יחיד-סגולה ועילויים, היא גנוזה בנפש כל אדם ואדם. בכל איש ואיש חבויים כוחות וסגולות ואוצרות רוחניים, שרק מעטים מהם באים לידי גילוי. אין טעות מזיקה ומסוכנת מההנחה, שעם הקמת המדינה עברה שעתה של החלוציות. ההיפך הוא הנכון. רק בתוך המדינה יש שחר וסיכוי למפעל החלוצי, יש דברים שייעשו בכוח המדינה ובכוחה בלבד, אבל (משימות רבות) לא יעשו בלי התאזרות חלוצית ובלי צורות חיים חלוציות". בן גוריון, כוכבים ועפר, עמ' 42, אוחר מתוך: אתר הידע [DoAlague](https://www.doalogue.org/)

"חלוץ או חלוצים הם פרט או קבוצה הבוחרים לגבש עמדה ערכית בנוגע למציאות, לחיות לפיה ולהתגייס למשימות לאומיות, גם אם החברה הסובבת אינה שותפה לעמדה הזו או אפילו מתנגדת לה. ובמילים אחרות: חלוצים אינם אלה שמנסים להצליח במציאות הקיימת, אלא אלה הבונים מציאות מתוקנת וחדשה". אוחר מאתר [מורשת](https://www.doalogue.org/)

"המושג 'חלוץ' כולל בתוכו הכול: להיעשות אדם ולהיעשות יהודי, עברית ועבודת אדמה, לחיות ללא תנאי, לחיות בצוותא, אחים ואחיות. כל זה ניתן לחיינו כמתנה, אם נקום ונעלה לארץ ישראל. כל קרע פנימי וכל עוול ייגמר, הנוער שלנו יחיה חיים מלאים, תוך מעשים מבורכים, ואנחנו נקלוט בכל רגב שנעבד גם חלק מנשמתו". וייס, ר', בתוך: בן אברהם, ב' וניר, ה' (1995). עיונים בעליה השלישית, דימוי ומציאות, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, עמ' 23.

השדה קורא לך

"בשורה הראשונה עלינו להעמיד את ההתיישבות החקלאית. בלעדיה לא תתואר ולא תתכן שום פעולת יצירה בארץ ישראל. כוח המשיכה וההשפעה העיקרי שיש לארץ ישראל על הגולה – אף הוא בראש ובראשונה חלום החקלאות...לא רק עתה, בכל הזמנים היתה החקלאות המבצר הבטוח שעליו אפשר להישען". זסלבסקי (אורי), י', ועידת "הפועל הצעיר" בנהלל (דברי חברים), בתוך: בן אברהם, ב' וניר, ה' (1995). עיונים בעליה השלישית, דימוי ומציאות, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, עמ' 47.

ההתיישבות חקלאית כיעד לאומי בכרזת ההסתדרות הכללית, באדיבות מכון לבון ©

עצמאות ישראל בעצמת הפועל – עבודה עברית

"הפועל הפשוט... עובד מפני שהוא חי על עבודתו והיא צריכה לספק לו את הצרכים הדרושים לחייו... לעומת זה הפועל החלוץ שבתור פרט יכול היה להסתדר בגולה ובא ארצה לשם הארץ – הוא אינו מבקש תכלית... הוא מוצא כבר סיפוק נפש בזה שהוא עובד... העיקר הרעיון, השאיפה לעבודה שהיא חיינו ומומנט זה הוא הגורם לכך שהחבר מתייחס באדישות למצבו הכלכלי, לתנאי עבודתו... "אני בארץ", "אני עובד", "אני בונה את הארץ ומה לי עוד?" כך שומעים אנו מפי רבים."

הנדלר (כנעני), בתוך: בן אברהם, ב' וניר, ה' (1995). עיונים בעליה השלישית, דימוי ומציאות, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, עמ' 22.

"כל זמן שלא תהיה בארץ ישראל מפלגה של פועלים עבריים, גדולה בכמותה וחזקה באיכותה, לא יהיה שום ערך לעבודתנו הלאומית."

(החוברת הראשונה של העיתון "הפועל הצעיר", אייר תרס"ז, תנועת העבודה

העברית, מראשיתה ועד העלייה השלישית, איילון תל אביב, עמ' 273.

באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת בשלח – התנדבות למשימות

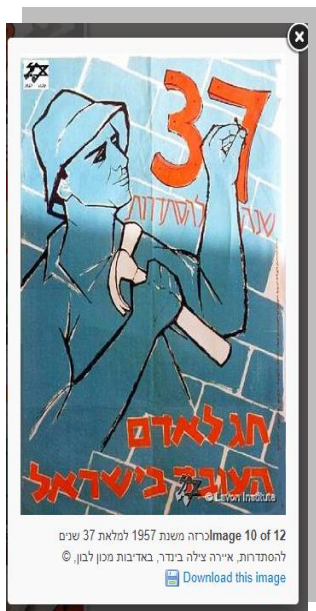

"אולם אנו צריכים להקים דור, שלא יהיו לו אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל סתם. גמיש – אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית. חסר גלגל? אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור אדמה? אני חופר. צריך להיות חייל? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי מים? בבקשה, אני עושה את הכל. אין לי פרצוף, אין פסיכולוגיה, אין רגשות, אין לי אפילו שם: אני האידיאה הטהורה של שירות, מוכן לכל, איני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות!"

טרומפלדור, י', מתוך: מגילת הגדוד, האוטוביוגרפיה של ז'בוטינסקי.

כרזה של אחדות העבודה, אייר: שלמה בן דויד, 1946, באדיבות ארכיון יד טבנקין ©

עבודה עברית

"באנו לארץ ישראל בתור יהודים לאומים, בתור ציונים, לבנות מולדת לעמנו. מתוך הסתכלות בדרכי הישוב עד עכשיו נוכחנו לדעת שרק אז תהיה הארץ ארצנו אם נבנה אותה בידינו ממש, בעבודתנו. עמדנו על דרך העבודה העברית. מתוך ניסיונות החיים הגענו לדרך הישוב העובד, הבונה בכוחותיו את הארץ בלי כל ניצול... הגדוד נאמן לרעיון החלוציות ועומד תמיד לרשות הסתדרות העובדים למלא כל עבודה ובכל התנאים."

"מחיינו", עיתון "גדוד העבודה", גיליון א', כ"ג בתמוז, תרפ"א. בתוך ארז, י' (1964). ספר העלייה השלישית, כרך א', עמ' 348.

הכרזה: משנת 1957 למלאת 37 שנים להסתדרות, איור צילה בינדר, באדיבות

מכון לבון ©

הגנה עברית

"העיקר הוא לזכור ולשנן לעצמנו, כי תקוותנו תלויה בנו בעצמנו ולא בכוחות זרים."

גולומב, א' (מראשי ארגון ההגנה), מאי 1930, מתוך: [ויקיציטוט](#)

החלוץ כמגן הארץ וכפועל למען עלייה אליה, כרזת ההסתדרות הכללית משנת 1947, באדיבות מכון לבון.

הקיבוץ – הגשמה ודרך חיים

"אין דבר אשר היהודים יכולים כל כך להתגאות בו כמו הקיבוץ, בעל התרבות היהודית העברית והתרבות האנושית, תופעה שקמה על יסוד החיים של עמנו ותרבותו, אותה תרבות שהופעתה הקדומה הייתה דתית בעיקר ועכשיו היא סוציאלית הומנית."

"הקיבוץ הוא איחוד של אנשים המצטרפים זה אל זה כדי להגשים יחד בבניין חייהם וישוביהם, בפעולה חינוכית ובהשפעה רוחנית, את דרך החיים הזאת. בדמות זו טעון ערך הקיבוץ, והיא המניע למפעליו."

יצחק טבנקין, דברים ב', מתוך: אבן נור, י' (1974). סוגיות במשנתו של יצחק

טבנקין במלאת שלוש שנים לפטירתו, כרזת המחלקה לקליטה ופיתוח של

ההסתדרות. באדיבות מכון לבון (הקיבוץ פתוח לך ולילדך).

פעילות מספר 2 - יחד או לחוד

מטרות

- לעמוד על ערכי השיתופיות והערבות ההדדית כפי שבאו לידי ביטוי בתקופת העלייה השלישית בכלל ובקיבוץ בפרט.
- לדון בתפיסות הקולקטיביסטית והאינדיבידואליסטית ולגבש עמדות ביחס לתפיסות אלו.
- לברר את מידת השיתופיות כיום בחברה הישראלית ואת ביטוייה.

עזרים

- מקורות לכל משתתף בקבוצה (נספח 2)
- שאלון אישי – אינדיבידואליזם מול קולקטיביזם (נספח 1)

מהלך הפעילות

מליאה

המשתתפים ימלאו את השאלון - אינדיבידואליזם מול קולקטיביזם (נספח 1). מומלץ להעביר את השאלון בצורה מקוונת כדי לצפות בתשובות מיידית.

- הקרנת התשובות לשאלונים.
 - הקרנת הגדרות המושגים [קולקטיביזם ואינדיבידואליזם](#).
 - מה דעתכם על תוצאות השאלון? מדוע לדעתכם השיבו חברי הקבוצה דווקא כך?
 - אילו מההיגדים עוררו התלבטות? מה היחס בין קולקטיביזם ואינדיבידואליזם כפי שהסתמן בקבוצה?
- כפתיח לנושא זה, נקרין סרט על [הקיבוץ](#) הסרטון בן 5:17 דקות.

מונחים:

קולקטיביזם – מונח המתאר השקפה פילוסופית, פוליטית, דתית, כלכלית או חברתית המדגישה את קיומה של תלות הדדית בין אנשים, את חשיבותה של הלכידות הקבוצתית ואת מקומו של הפרט כחלק מקבוצה חברתית. לעיתים, יעדיפו את טובת החברה על פני טובתו של הפרט. (מילוג)

אינדיבידואליזם – מונח המתאר פילוסופיה פוליטית המדגישה את ריבונותו של הפרט על חייו. האינדיבידואליזם אינו בהכרח שולל את חברותו של אדם בהתאגדות מסוימת, אך לא יראה את בחירות הפרט כמוכתבות משייכות זו.

בקבוצות - למידה בחברותא.

כל משתתף בקבוצה יקבל מקור אחר מתוך נספח 2 יקרא אותו ויספר את תמציתו לקבוצה. הקבוצה תפעל בהתאם להנחיות שבכרטיס המשימה הקבוצתית.

כרטיס משימה קבוצתית

התייחסו למקורות שקיבלתם וענו על השאלות:

- א. מהם העקרונות המייחדים את הקיבוץ?
- ב. כיצד נתפס הקיבוץ בעיני בני התקופה?
- ג. צפו בסרטון [השוויון בקבוצה שתי נקודות מבט](#). עם איזו נקודת מבט הזדהיתם?
- ד. אילו תכונות או וויתורים נדרשים מאדם כדי לחיות במסגרת שיתופית? לו הייתם חיים בתקופת העלייה השלישית, האם הייתם מצטרפים לקיבוץ? מדוע?
- ה. מהם הערכים שאפשר ללמוד מהקיבוץ? האם ערכים אלו רלוונטיים גם לימינו?
- ו. חפשו ברשת קבוצות אנשים או ארגונים המגשימים ערכים אלו בימינו ושילחו קישור או תמונה של פועלם ללוח השיתופי.

שאלות לדיון

1. מהם הערכים והעקרונות שעמדו לנגד עיניהם של מייסדי הקיבוצים וכיצד הם באו לידי ביטוי בקיבוץ? (שיתוף ושוויון ברכוש, שיתוף ושוויון בעבודה ועוד) שתפו בציטוטים מתוך קטעי המקורות
2. מה היו היתרונות שבאורח חיים זה? כיצד הם שירתו את צרכי התקופה? (ערבות הדדית, דאגה לפרט באמצעות רשת תמיכה חברתית, עליית בודדים ללא משפחה תומכת)
3. לו הייתם חיים בתקופת העלייה השלישית, האם הייתם מצטרפים לקיבוץ? מדוע?
4. בימינו, רוב הקיבוצים עברו הפרטה, מדוע לדעתכם? מה טבעי יותר לחיי אדם לדעתכם – קולקטיביזם או אינדיבידואליזם? האם אפשר לחיות חיי שיתוף בלי לאבד את עצמאות הפרט?
5. בהתייחס לעובדה שרוב הקיבוצים הופרטו, האם הערכים של הציונות הסוציאליסטית מתאימים לימינו? פרטו ונמקו.
6. מרטין בובר אמר "בכדי שתיבנה הקהילה / החברותה וכדי שתיבטל גזירת ההתפתחות הבלתי נמנעת של חורבנה של הקהילה... דרוש הכוח האדיר הרוצה בחיי הקהילה / חברותה והמכון אותה, נראה שבימינו נעדר כח זה". (יסעור, א', 1997, חזון וחיי היום-יום בקיבוץ, הוצאת ירון גולן, תל אביב) מה דעתכם על דבריו אלו, שנכתבו כבר ב-1920? האם דבריו נכונים גם לימינו?
7. לפי השאלון האישי שמילאתם בראשית הפעילות – במה העמדות והתפיסות שהצגתם דומות לאלו של מייסדי הקיבוצים ובמה הן שונות מהן?
8. אילו ביטויים של שיתופיות ושל ערבות הדדית מתקיימים כיום במדינת ישראל?
9. לו היו חלוצי העלייה השלישית מבקרים בישראל כיום, מה היו חושבים על החברה שלנו? במה היו גאים? האם היו ממליצים לנו לשנות משהו?

נספח 1: שאלון למשתתף

נבקש מהמשתתפים לחשוב על קבוצה שהם משתייכים אליה ולהשיב על השאלון. מומלץ ליצור שאלון מקוון באמצעות google forms או באמצעות כלי חינוכי אחר. אפשר להוסיף או להחליף שאלות. שימו לב שהיגד 4 הוא היגד הפוך. ציון גבוה בו מעיד על אינדיבידואליזם ולא על קולקטיביזם.

1. אני בדרך כלל מקריב את הרצון האישי שלי לטובת הקבוצה שלי

1	2	3	4	5
לא מסכים				מסכים

2. אני אשאר בקבוצה אם צריכים אותי אפילו אם אני מרוצה מהקבוצה ואיני נהנה בה

1	2	3	4	5
לא מסכים				מסכים

3. אני מבצע את משימותי טוב יותר כאשר אני פועל בקבוצה מאשר אם הייתי מבצע לבדי

1	2	3	4	5
לא מסכים				מסכים

4. אם הקבוצה מעכבת אותי, עדיף לעזוב אותה ולעבוד לבד

1	2	3	4	5
לא מסכים				מסכים

5. האושר שלי תלוי במידה רבה באושר של האנשים שסביבי

1	2	3	4	5
לא מסכים				מסכים

השאלון נבנה על בסיס שאלון הבדלים תרבותיים (אינדיבידואליזם – קולקטיביזם),

ICS – (1998) Chen, Brockner & Kats,

<http://aranne5.bgu.ac.il/others/AlmogEli.pdf>

נספח 2: דף מקורות

א. קיבוץ מהו

מתוך: אנציקלופדיה ynet ואאוריקה

קיבוץ, צורת התיישבות כפרית, ייחודית למפעל ההתיישבות הציוני בארץ ישראל. עקרונותיה מושתתים על עקרונות הקבוצה – שותפות מלאה ברכוש, בייצור ובצריכה, עזרה הדדית, קבלת החלטות דמוקרטית ועבודה עצמית ושוויונית. החברים אינם מחזיקים ברכוש פרטי והבעלות על אמצעי הייצור ועל שאר נכסי הקיבוץ היא משותפת. בהתאם, גם הרווחים המופקים מעבודת החברים שייכים לקיבוץ ואינם מגיעים באופן ישיר לכיסו של היחיד. הרעיון של "כל אחד כפי יכולתו ולכל אחד לפי צרכיו" מסמל את עיקרון השוויון הקיבוצי ובא לידי ביטוי בחיי המעשה בחלוקה שווה. הקיבוצים נתפסו כפלא ישראלי ומשכו צעירים מתנדבים ממדינות רבות.

ב. הקיבוץ בעיני בני התקופה

מתוך: הכר את הקיבוץ, חיים גבתי וערך "קיבוץ" בוויקיפדיה

1. "הקומונה היא לנו – ערך גדול לעצמה, באשר מיוסדת היא על שוויון, על שיתוף האדם ועליית האדם. היא אחת מדרכי החיים אשר הכוחות אינם מתבזבזים בה בהתחרות ובמלחמה הדדית אלא מתלכדים לשם מלחמת האדם בטבע, במקום מלחמת האדם באדם".
2. "כל אדם תלוי בחברה, משום שיסוד קיומו הוא השלטון על הטבע, ושלטון זה נקנה רק במאמצי של החברה. תלות זו מולידה יחסים – יחסי סולידריות והרמוניה, או יחסי שנאה ומלחמה... יחיד המזדהה עם הכלל, והכלל המזדהה עם הפרט – יש להם כוח של יצירה, של עליית רמת האדם ביצירתו, בפעילותו הכלכלית והתרבותית גם יחד".
3. "הקיבוץ הוא איחוד של אנשים המצטרפים זה אל זה כדי להגשים יחד בבניין חייהם וישוביהם, בפעולה חינוכית ובהשפעה רוחנית, את דרך החיים הזאת. בדמות זו טעון ערך הקיבוץ, והיא המניע למפעליו." יצחק טבנקין, מתוך: אבן נור, י' (1974). סוגיות במשנתו של יצחק טבנקין במלאת שלוש שנים לפטירתו, עמ' 7.
4. "כוחו וחיוניותו של הכפר השיתופי שלנו, המבדילים אותו מכל קומונה אחרת בעולם, טמונים בכך שהוא אינו פרי תורה אלא פרי מצב: צרה, הכרח, דרישות המצב... מאחורי אותו מצב... עמדה סיטואציה היסטורית של עם, וזו חוללה את העילית החלוצית... וקבעה את אופיו הדינמי של היחס בין הכפר השיתופי ובין החברה כולה." מרטין בובר, אצל בן חורין, צ' (1987). חלום ושברונו, גורלן של קבוצות מייסדים בקיבוצים, ספריית פועלים, תל אביב, עמ' 27.

5. "באופן טבעי מתוך החיים נוצר השיתוף הכלכלי מכל הבחינות: בעבודה, בכלכלה ובהספקה, בלי שיחות יסודיות מבלי ויכוחים הגיעו יום ליד השיתוף. וצריך לציין כי למשל לשיתוף ההספקה (הבגדים, הלבנים, הנעלים וכו') הגענו לא באופן המוני כולנו ביום אחד, כי אם איש איש מתוך רצונו וחיוו הוא מתוך צורך פנימי מוחלט וטבעי. במשך זמן קצר הגיעו לידי מסקנה, כי השיתוף השלם הוא היסוד המאחד את כולנו". אלמוני, על החיים בקבוצת ביתניה, בתוך: ארז, י' (1969). העלייה השלישית. הוצאת בית נטע, פתח תקווה, עמ' 72

6. "אולם איך נגשים את שאיפתנו זו ובמה נבטיח את קיומה? כבר קדמו לנו חלוצים אחרים... שגם הם באו לארץ בשאיפות דומות לשלנו... והנה נכנעו סוף סוף תחת לחץ התנאים ונוצחו. במה איפה נקדם את פני הרעה? ומה תקוותינו כי נעמוד נגד כל המכשולים ונוכל להם? על כל הספקות האלה היתה בפינו תשובה אחת – הכוח המאוחד. הקולקטיב הוא ינצח. היחיד עלול להיכשל תחת נטל החיים הקשים, בייחוד בתנאים הקשים שבארץ ישראל. אבל חיים משותפים ועבודה משותפת יתנו לנו כוח לעמוד נגד הזרם... בחיים המשותפים ראינו את הדרך ליצירת מסכת חיים חברתיים צודקים. בקבוצה רצינו לראות את המשפחה. יחסי החברים שהתפתחו בקבוצה במשך שנת עבודה בחדרה הם שיצרו את רקמת החיים הזו ואת תכנם: שוויון, עזרת גומלין סבלנות וחופש."

יוסף ברץ, בתוך: מירום, ש' (תשכ"ה). תנועת העבודה העברית מראשיתה ועד העלייה השלישית. אילון, תל אביב, עמ' 253

7. "הגשמת הרעיון דורשת את 'האדם כולו', את מסירת כל רצונו, כישרונותיו וכוחותיו לרשות הקבוצה. לזו דרושה סבלנות ווותרנות במידה מרובה. ומי שאיננו מחונן בכל הסגולות הללו, איננו מסוגל להיות חבר הקבוצה. ולכן, כל קיבוץ שאיננו מכיר ביסוד המוסרי הזה, של חיי עבודה משותפים כמטרה עצמית, וחושב להבנות רק על יסוד כלכלי, על יסוד טכני משוכלל, על הנהלה מסודרת וכו', דברים הגורמים לידי התפתחות חבר קטן של אנשים אקטיביים והמון אנשים פאסיביים הנכנעים רק למשמעת, תהיה זאת משמעת חברים הקיבוץ הזה איננו מגשים את הרעיון האמיתי של הקבוצה, הוא לא ימצא תוכן רב בצורת התיישבות זו, ואיננו עלול לעמוד בניסיונותיה."

מתוך: אסיפת נציגי הקבוצות, מאי 1923, חלמיש, א' (2010).
הקיבוץ: מאה השנים הראשונות. ירושלים: יד יצחק בן-צבי, עמ' 21